

EKOTURISMDESTINATION - VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE

Följeforskarrapport

Rapport 2012:4

BIOSFÄROMRÅDE VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE
Kristina N. Lindström, fil.dr i kulturgeografi, 2012

Aktiviteten genomfördes i projekt Ekoturismdestination

Projektledare: Ove Ringsby, Biosfärområde Vänerskärgården med Kinnekulle

Författare: Kristina N. Lindström, fil.dr i kulturgeografi

Layout: Johanna Olsson, Biosfärområde Vänerskärgården med Kinnekulle

Foto: Biosfärkontoret om inget annat anges

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	4
2. UPPFATTNINGAR OM DELTAGANDE OCH SAMVERKAN I OLIKA FASER AV PROJEKTET.....	5
3. UPPFATTNINGAR KRING VILKA MÅL SOM HAR UPPNÅTT I PROJEKTET	8
4. UPPFATTNINGAR OM PROJEKTETS FRAMTID	10
5. SLUTORD.....	12
REFERENSER.....	15

1. INLEDNING

I denna rapport sammanfattas den följeforskning som genomförts i projektet "Ekoturistdestination Vänerskärgrården med Kinnekulle 2012" under perioden april 2009 – september 2012. Följeforskningen har primärt ägnats åt projektets styrgrupp och hur denna upplevt samverkan i och implementeringen av projektet. Samarbete mellan de aktörer som bär upp en turistdestination, samt resurser att öka kunskapen om och implementera hållbar utveckling i praktiken, anses ofta vara två viktiga utmaningar i destinationsutveckling (se exempelvis Gössling m fl, 2012; Heldt m fl, 2007; Macleod och Todnem, 2007). Med detta som utgångspunkt kretsar rapporten kring tre övergripande frågeställningar. Den första frågeställningen handlar om genomförandeprocessen – *Hur upplever projektets systemaktörer deltagande och samverkan i olika faser av projektet?* Den andra frågeställningen handlar om förverkligande av projektets målsättningar och andra inte formellt uttryckta måluppfyllelser – *Hur upplever man att projektet bidragit till att olika målsättningar uppnåtts?* Den tredje frågeställningen behandlar framtiden – *Hur upplever man projektets förutsättningar att fortleva efter projektidens slut?*

Arbetet med att utveckla en ekoturistdestination i ett geografiskt område som innefattar Götene, Lidköpings och Mariestads kommuner har sina rötter dels i en regional landskapsstrategi och dels i arbetet med att få erkännande som ett biosfärområde. "Regional Landsskapstrategi för Vänerskärgrården med Kinnekulle" initierades av Länsstyrelsen i Västra Götaland år 2006 i syfte att stödja de tre kommunernas arbete med att bli utnämnt till ett biosfärområde. Ett av delprojekten inriktades mot utvecklingen av en så kallad "mjuk besöksnäringen".¹ Visionen för detta projekt var "att Vänerskärgrården med Kinnekulle till 2012 [ska] utvecklas till en destination för människor som vill besöka och uppleva värden i landskapet, som vill resa med tåg och buss till och inom området och som vill ha möjlighet att komplettera dessa färdssätt med att cykla, paddla, vandra och rida".² Projektet rymmer fem delprojekt och målsättningar: fler turister ska transportera sig med kollektivtrafik till och inom området, tydlig skyltning och information anpassad till kollektivtrafikens knutpunkter, utvecklade cykel- och vandringsleder, nya ekoturistiska produkter, samt marknadsföring med ekoturismprofil.

Figur 1: Biosfärområdet

¹ Ekoturistdestination Vänerskärgrården med Kinnekulle 2012, rapport 2007:73.

² Projektplan – Ekoturistdestination Vänerskärgrården med Kinnekulle

Den handlingsplan som projektgruppens arbete har kretsats kring arbetades fram i en lokalt förankrad process i flera steg. Bland annat anordnades en workshop i december 2006, samt en aktivitet kallad arbetspasset i februari 2007, vilken bestod av en minimässa, föredrag och grupparbeten. Syftet med aktiviteten var att exponera företag i området och att inspirera till grönt företagande. Under 2007, bearbetades frågan om cykelturism med nyckelaktörer, samt hölls ett antal möten med fokus på utvecklandet av båtuturism på Vänern.

Att vara följeforskare i ett utvecklingsprojekt kan beskrivas som att inta rollen som en flexibel utvärderare. Syftet med följeforskning är att tillföra projektet ett kontinuerligt lärande snarare än en avslutande utvärdering av mer traditionell art. Samtidigt som detta innebär att följeforskaren kommer nära projektet, är det av stor vikt att denne håller distans för att möjliggöra kritisk reflektion.³ I praktiken formas (och begränsas) följeforskarens roll av faktorer som tid och ekonomiska resurser avsatta för följeforskning, relationen till projektledningen och andra aktörer i projektet, samt dessa aktörers syn på följeforskningens funktion (Ahnberg m fl, 2009). I detta projekt kopplades följeforskningen på projektet i april 2010, d v s en bit in i projekttiden. Följeforskningen har i första hand baserats på dialog med projektledaren, deltagande på projektgruppsmöten, genomgång av relevanta dokument, samt intervjuer med och feedback från projektgruppens medlemmar.

2. UPPFATTNINGAR OM DELTAGANDE OCH SAMVERKAN I OLIKA FASER AV PROJEKTET

Den första frågeställningen behandlar ekoturistprojektets så kallade systemaktörer och hur dessa upplevt projektprocessen. En genomgående och övergripande uppfattning hos projektgruppens medlemmar är att det har varit ett angeläget projekt som dels bidragit till en positiv utveckling av besöksnäringen i området och dels till samverkan mellan aktörer som vanligtvis inte samverkar. Samtidigt visar projektet också på svårigheten att driva en samverkansprocess med fokus på en hållbar besöksnäring. Faktorer som intresse, engagemang och legitimitet, vilka tillsammans med resurser för att driva både ett operativt och ett strategiskt processarbete har visat sig vara kritiska framgångsfaktorer i projektet.

Systemaktörerna identifierades i ett tidigt skede utifrån att de ansågs *”rå över system som kan driva på en utveckling av hållbart resande för besöksnäringen”*.⁴ Med detta som utgångspunkt formerades en projektgrupp bestående av nyckelaktörer för kollektivtrafikens utveckling (Västtrafik, Västra Götalandsregionen och de tre kommunerna Götene, Lidköping och Mariestad), utvecklingen av besöksnäringen (turistbolagen i området, de tre kommunerna och Västra Götalandsregionen), samordning och skötsel av landskapets värden (Länsstyrelsen och de tre kommunerna), samt utvecklingen av infrastrukturen (Trafikverket, Västra Götalandsregionen och de tre kommunerna).

³ Nyttä med följeforskning. En vägledning för utvärdering av strukturfonderna 2007-2013, Rapport 0069, Tillväxtverket maj 2010.

⁴ Ekoturistdestination Vänerskärgården med Kinnekulle 2012 (2007:7)

I egenskap av systemaktörer har samtliga medlemmar i projektgruppen en avgörande strategisk position och roll i utvecklingsarbetet mot en ekoturistdestination. Det visade sig emellertid att upplevelsen av projektet som relevant och trovärdigt varierade mellan systemaktörerna, något som i sin tur påverkade graden av engagemang i projektet. En orsak till dålig återkoppling tillbaka i systemaktörernas respektive organisationer berodde i vissa fall på just svagt intresse för projektet och i andra fall på låg legitimitet för projektet i organisationerna. En viktig förklaring till projektets låga legitimitet i speciellt en organisation var i sin tur organisationens ovana att arbeta med besöksnäringen som ett prioriterat område. Samtidigt visar projektet hur andra systemaktörer, genom sitt engagemang, väckte intresse för projektet och frågor kopplade till turism och besöksnäring och därmed bidrog till att skapa legitimitet åt projektet.

I det aktuella processarbetet kan två svagheter kopplat till systemaktörernas centrala funktioner i projektet konstateras. Dels aktörer som inte bidrar på det sätt som handlingsplanen, för att förverkligas, förutsätter. Dels aktörer som anser att deras kompetens inte utnyttjas fullt ut, vilket i sin tur riskerar att skapa frustration och en känsla av att inte få vara delaktig.

Projektgruppsmöten har hållits varannan månad i Lidköping, Mariestad och Götene enligt ett rullande schema. Mötena har framför allt varit ett tillfälle för projektledaren att rapportera hur projektets olika delar framskrider, men även frågor av mer strategisk art har varit uppe till diskussion. Flera deltagare menar dock att mötestillfällena hade kunnat utnyttjas bättre för dialog kring strategier och gemensam värdegrund.

”Det känns lite luddigt med styrgruppen, vad som är syftet.”

”För mycket rapportering.”

”Det är en spretig grupp, som ska bygga en gemensam projektarena, nycklar för detta är tid att mötas och att det händer saker när man möts, att rätt människor representerar organisationen och att man inte accepterar nödlösningar.”

En svårighet med den här formen av projekt är att frigöra tid för intressenterna att mötas, diskutera och (för)enas kring projektets mål och genomförande. Några av projektgruppens medlemmar såg ingen möjlighet att engagera sig mer än vad som i nuläget är fallet. Flera menade dock att en avgörande framgångsfaktor för projektets implementering och fortlevnad efter projekttidens utgång ligger i möjlighet att lära känna projektet och skapa samsyn kring mål och medel. Här menar man att olika former av möten är av stor betydelse. Viktig är också att använda mötestiden på ett effektivt och kreativt vis. Förslag som framkommit är inte att det är nödvändigt att träffas oftare, men att vika större delen av dagen åt mötena, försöka lyfta blicken från dokumenteringsdelen och punktinsatserna och istället (också) fokusera på frågor som projekt-

mål och upplevda problem. Andra förslag rör behovet av att projektledningen blir mer synlig ute i nyckelaktörernas organisationer.

En sammanställning av systemaktörernas engagemang och deltagande på projektgruppsmötena visar att det sjunker i takt med att projektet framskrider, något som är ganska naturligt när projektet utvecklas på detta vis. Avgörande för ett framgångsrikt turismutvecklingsprojekt är vidare att hitta en samverkansform som gynnar interaktion och som är relationsskapande, vilket i sin tur lägger grunden till en gemensam värdegrund och samsyn kring målsättningar med projektet och hur dessa bäst kan uppnås. Många menar att kommunikationen kunde varit bättre i projektet.

”Kommunikation är många gånger A och O, den hade kunnat vara bättre”

Den strategiska delen av projektet upplevs därmed som en del av projektet som fått mindre utrymme än den operativa delen. Med det strategiska arbetet avses byggandet av en gemensam värdegrund och gemensamma strukturer och strategier för att säkerställa att aktörerna går i takt och i samma riktning. En av systemaktörerna reflekterar över detta och uttryckte det som att problemet varit att gruppen *”inte gått in i processen ordentligt”*. Trots detta finns exempel på uppskattade strategiska aktiviteter i projektet. Ett sådant exempel är när man hösten 2010 ägnade två av projektgruppsmötena åt workshops med en inhyrd konsult (med god kännedom om projektet). Vid det första mötet arbetade projektgruppen fram aktiviteter som de ansåg vara viktiga för att leva upp till målsättningen att vara en ekoturistdestination.⁵ Vid den andra workshopen fick man göra en prioritering bland de föreslagna aktiviteterna och välja fem aktiviteter som man ansåg viktiga att de var genomförda år 2012, 2016, respektive år 2020. Dessa tillfällen och andra som ägnats åt mer strategiska frågor har uppskattats av det stora flertalet av projektgruppens medlemmar.

En konsekvens av att systemaktörerna inte upplevde en gemensam process torde vara att de delvis och successivt tappat intresset för projektet och flera har under slutskedet av projektet intagit en passiv roll. Samtidigt som det tycks råda en frustration över att denna del av projektet inte lyckats väl, uttrycker flera att arbetet med att utveckla ekoturistdestination har varit en viktig och meningsfull start på en mer långsiktig process.

⁵ Samma övning gjordes sedan med företagsnätverket.

”Sammanfattningsvis har det ändå varit ett bra projekt där förhoppningsvis många inblandade har lärt sig mycket om sig själva, om varandra och om Biosfär. Skulle inte vilja vara utan det.”

”Unikt område att utveckla mot ekoturism, Biosfär bidrar till detta och utgör en potential när det gäller samverkan över kommungränserna.”

3. UPPFATTNINGAR KRING VILKA MÅL SOM HAR UPPNÅTTS I PROJEKTET

I denna del av följeforskarrapporten görs en sammanfattande beskrivning av vad som uppnåtts i projektet, både utifrån handlingsplanen, men också andra mervärden som projektet har genererat. Man kan här tänka sig att ett samarbete kring destinationsutveckling och hållbar turism har olika effektmål. I det aktuella projektet är framför allt en form av effektmål som uppfyllts (konkret genomförande av den operativt inriktade handlingsplanen), medan två andra effektmål upplevs som viktiga, men mer bristfälligt uppfyllda (kunskapsmässiga och strategiska mål). Citatet nedan från en av systemaktörerna sammanfattar detta på ett bra sätt:

”Syftet var att skapa en ekoturistdestination. Jag tror inte alla hade samma definition av detta men vi har nog lärt oss en hel del. Jag känner att jag har fått en ökad förståelse för hur viktig infrastrukturen är för turismen och att det inte är så enkelt att ändra på saker. Det krävs lång planering och påverkan på politiker. En sak som misslyckats är att vi inte fått med oss Västtrafik på att försöka öka möjligheten att ta med cykel på tåg och bussar. Jag är särskilt nöjd med den fina cykelleden och att vi tillsammans med Statens Fastighetsverk kan få till en bra lösning för en tillgänglig hållplats vid Läckö.”

Den operativt inriktade handlingsplanen har således i princip genomförts, dock med undantag för svårigheten att få med sig kollektivtrafiken – en viktig förutsättning för att nå målet att besökare transporterar sig till och inom området med tåg och buss. Det är också uppenbart att det inte råder konsensus kring kvaliteten på genomförda delprojekten i handlingsplanen, framför allt när det gäller affärsutvecklingsdelen (produktutveckling, marknadsföring, utbildning av guider och skapandet av ett nätverk av gröna företagare). Något som i sin tur speglar bristen på samverkan kring nyttjande av systemaktörernas kompetenser.

Förverkligandet av en markerad cykelled genom området, samt skyltning framhålls som speciellt framgångsrika delar av projektet, inte minst då dessa delprojekt speglar vikten av att turismutveckling sker i ett större och integrerat perspektiv än vad som vanligen är fallet i destinationsutveckling. Man kan dessutom tänka sig att cykelleden utgör ett viktigt symbolvärde för projektet då den synliggör Biosfärområdet på ett konkret vis, för besökare, men kanske ännu viktigare, för lokalbefolkningen.

Om den operativa delen av projektet upplevs vara en framgång, så anser systemaktörerna att strategiska och kunskapsmässiga effektmål varit mer luddiga och blivit mer bristfälligt uppfyllda. Det är framför allt den gemensamma värdegrunden, samt det strategiska arbetet med att skapa och underhålla denna som saknas, menar flertalet av projektets systemaktörer.

”Man har aldrig byggt en gemensam värdegrund – hur ska vi då kunna implementera?”

Frustration råder dock över den otydligheten kring själva syftet med projektet. På förekommen anledning diskuterades begreppen Biosfär och ekoturism, samt innebörden av att förverkliga målsättningen att bli ”Sveriges första ekoturistdestination” på ett projektgruppsmöte våren 2010. Detta föranleddes av en önskan hos flera av systemaktörerna att få en tydligare och gemensam bild av vad dessa målsättningar innebär. Det faktum att ”Sveriges första ekoturistdestination” förpliktigar, resulterade i att aktörerna uttryckte ett antal farhågor, vilka i projektets slutfas hösten 2012 fortfarande kvarstod. Bland annat framkom att flera känner sig osäkra på vad Biosfär står för, vilket gör kommunikationen om projektet, exempelvis vidare till den egna organisationen svår. Någon menade att projektet behöver en tydligare förankring i själva Biosfärområdet.

”Det jag kan sakna är kunskap/info i området om vad Biosfärområdet och ekoturismprojektet är.”

”Jag hade önskat få ’verktyg’ för att arbeta in Biosfär i egna strategin.”

En annan farhåga var att ekoturistprojektet skulle förlora sin förankring i Biosfär och därmed bli ett i mängden av alla ”green wash” projekt, d v s destinationsutveckling som snarare kretsar kring varumärkesbyggande än seriösa satsningar på hållbar utveckling genom turism. Med anledning av detta var det flera som uttryckte oro över att besökarna skulle komma att uppleva ekoturistdestinationen som attraktiv och trovärdig:

”Kommer vi kunna motsvara besökarnas förväntningar?”

”Har vi tillräckligt med produkter?”

”Vad har vi egentligen att erbjuda som är unikt?”

Samtidigt som de kunskapsmässiga och strategiska effektmålen är dåligt uppfyllda, uttrycker ändå flera att projektet bidragit till viktig ökad kunskap. Den kunskap man anser att projektet bidragit med, på ett personligt plan, men som också i flera fall återförts till systemaktörernas organisationer, kan delas in i tre kategorier. Det handlar först och främst om kunskap biosfär och ekoturism, vidare om kunskap om andra aktörers organisationer och förutsättningar att driva processer, men även kunskap om kommunala processer.

Genom uppföljning och utvärdering av systemaktörernas upplevelser av projektets måluppfyllelse ges viktig kunskap om hur detta och andra likvärdiga projekt kan drivas med bättre balans mellan operativa, strategiska och kunskapsmässiga målsättningar. Dessutom framträder bilden av ett projekt som bör betraktas som en inledning på ett betydligt mer långsiktigt arbete.

4. UPPFATTNINGAR OM PROJEKTETS FRAMTID

Den tredje frågeställningen i följeforskarrapporten rör framtiden och hur projektets systemaktörer ser på projektets fortlevnad, samt hur projektets livskraft kan säkerställas? Det är viktigt att ta tillvara systemaktörernas erfarenheter av vad man anser krävs för att projektet ska fortleva efter projekttidens slut, d v s december 2012. Med detta som utgångspunkt kan fem strategiska teman definieras som centrala i det fortsatta arbetet med ekoturistdestinationen: stärka och tydliggöra projektets värdegrund, vidareutveckla samarbetet, länka projektet till befintliga och framtida projekt och sammanhang, produktutveckling och marknadsföring, samt prioritering av lämpliga målgrupper.

Att utveckla ekoturism är inte unikt i sig självt, utan kräver kreativa och innovativa lösningar för att nå ut. När det gäller ”Ekoturistdestination – Vänerskärsgården med Kinnekulle” finns emellertid, i och med Biosfärområdet, en unik grund att arbeta vidare utifrån, samtidigt som projektet behöver struktur och tydlighet och inte minst, en gemensam värdegrund i stå på. Av central betydelse är att finna en balans mellan biosfärtanken och affärsmässigheten i projektet.

”Att arbeta med ekoturism är inte unikt i sig.[...]Det är sant att vi har fantastiska råvaror, men vi måste vara innovativa för att lyckas nå ut.”

”Självklart viktigt att det blir en fortlevnad [...] Ska det vara intressant för näringen att driva det vidare måste de också se att det är något (redan på kort sikt) som är till nytta för deras verksamhet.”

”Bra med engagerade turistbyråer som marknadsför området. Men det är också viktigt med ständig utveckling, att tillgänglighet och utbud ständigt förbättras.”

Genom projektet har en god grund lagts för att vidareutveckla ett brett samarbete vid destinationsutveckling. Nya kontaktytor har skapats och merparten av de involverade systemaktörerna anser dessa ha ett stort värde. Ett exempel på innovativt samarbete i projektet är det mellan turistbyråerna och Biosfärkontoret, d v s att destinationsutveckling sker i ett brett sammanhang och engagerar olika aktörer i lokalsamhället. Denna samverkan behöver dock hitta en form där kompetens tas tillvara, ansvarsfördelningen och kommunikation fungerar. I praktiken är det turistbyråerna i de tre kommunerna som tar över hanteringen av nätverksträffar för företagen i det ”Gröna nätverket” (2 gånger/år), samt hantering av gamla och nya medlemmar. Kriterier som kommer vara utgångspunkt för anslutning till nätverket är att man ställer upp på grundidén, gör en miljöplan, är medlem i Biosfär (300 kr/år). Hittills har ingen blivit utesluten, även om diskussioner har förts, dock gjordes en genomgång hösten 2011, med krav och rekommendationer som följd. Ett sådant förhållningssätt kan givetvis utgöra en risk då ekoturistdestinationen kan uppfattas som ”urvattnad” utan mätbar certifiering.

”Vi har satt upp kriterier men det har varit lite si och så huruvida företagen behövde leva upp till dessa.”

Viktigt i nuläget kan dock vara att skapa en kritisk massa av ”gröna” företag och med det en grogrund för ett expanderande nätverk av företagare med fokus på ekoturism. En av systemaktörerna uttryckte det som att nätverket kan ses som en ”inkubator för gröna företag”.

Strategier krävs för att ekoturistdestinationen ska fasas in i andra utvecklingsprojekt i kommunerna, i regionen och på nationell nivå. Bland annat betonas vikten av att knyta ekoturistdestinationen närmare den regionala turistorganisationen – en organisation som endast varit indirekt involverad i projektet hittills. Redan nu (december 2012) vet man att arbetet med ekoturistdestinationen kommer fortsätta inom ramen för arbetet med att utveckla en exportmogen destination i området.

Samtidigt som det är av avgörande betydelse att arbetet med ekoturism i Biosfärområdet har en solid förankring i lokalsamhället, i biosfärtanken och i andra relevanta projekt, betonar systemaktörerna vikten av mer fokuserad och samordnad produktutveckling, marknadsföring och målgruppsanalys.

5. SLUTORD

Följeforskarinsatsen inom ramen för projektet "Ekoturistdestination Vänerskärgrården med Kinnekulle" har inriktats mot systemaktörerna i projektet och den styrgrupp dessa ingått i. Föreliggande rapport är en sammanfattning av systemaktörernas erfarenheter av projektets genomförande med fokus på tre övergripande frågeställningar: Hur upplever projektets systemaktörer deltagande och samverkan i olika faser av projektet? Vad anser systemaktörerna att projektet uppnått? Hur ser systemaktörerna på projektets fortlevnad?

Figur 2: Sammanfattning av projektets styrkor, svagheter, möjligheter och utmaningar

Projektet kan i flera avseenden betraktas som ett framgångsrikt och innovativt exempel på hållbar destinationsutveckling. Det är framför allt tre aspekter som specifikt kan lyftas fram som styrkor och viktiga positiva incitament för framtida liknande destinations-utvecklingsprojekt:

Projektet är ett intressant exempel på ekoturismutveckling med en solid grund i ett bredare arbete med hållbar samhällsutveckling.

Beslutet att utveckla en "mjuk besöksnäring" som ett led i att förverkliga Biosfärområdet var ett strategiskt och lokalt förankrat beslut som innebar hållbar utveckling genom turism, snarare är hållbar turism per se. Skillnaden med dessa två perspektiv ligger i synen på huruvida turism per automatik kan anses vara ett hållbart alternativ

för samhällsutveckling eller en möjlig väg för att nå hållbarhet. I det aktuella projektet ansågs således ekoturism var ett sätt att implementera biosfärtanken i de tre kommunerna. En viktig utmaning i det fortsatta arbetet är att förvalta och utveckla biosfärtanken som en del av ekoturistkonceptet.

Projektet är ett spännande exempel på nytänkande kring samverkan vid destinationsutveckling.

Samverkan är ett centralt ledord när det gäller destinationsutveckling, dock vanligen med fokus på en viss kategori aktörer, d v s aktörer som mer eller mindre direkt är involverade i turismutveckling och som finner det naturligt att arbeta med turismutvecklingsfrågor. Dessa aktörer kan sägas utgöra navet i destinationsutveckling. Samtidigt visar såväl studier som praktik att samverkan mellan denna kärngrupp av aktörer i många destinationsutvecklingsprojekt inte räcker till för att nå uppsatta mål. I det aktuella projektet ansågs det därför nödvändigt att involvera både kollektivtrafiken och ansvariga för transportinfrastrukturen i området. För dessa aktörer var det emellertid inte alltid självklart och naturligt att arbeta med turismfrågor, samtidigt som man vid projektidens i flera avseenden ansåg sig ha lärt sig mycket om vad turism är och vad turismutveckling innebär. Projektet kan därmed sägas ha lagt grunden till samverkan kring hållbara transportlösningar för besökare i biosfärområdet Vänderskärgården Kinnekulle. Även samverkan mellan Biosfärkontoret och turistbyråerna i området kan sägas vara innovativt.

Projektet är en framgång när det gäller implementeringen av den detaljrika handlingsplanen. Projektets fokus har i första hand varit den operativa delen – att förverkliga handlingsplanen. Destinationsutveckling breder ut sig det geografiska rummet och arbetet med att på olika vis tillgängliggöra platsen för besökare är många gånger krävande. I arbetet med ekoturistdestinationen Vänerskärgården Kinnekulle är anläggandet av vandrings- och cykellederna två exempel på tidskrävande operativt arbete som krävt stora arbetsinsatser av projektledaren. En utmaning med den här formen av EU-projekt är annars att risken är att de stannar vid skrivbordsprodukter (Müller, 2007). En rekommendation inför framtiden är emellertid att resurser också frigörs till mer operativa projekt även fortsättningsvis.

Samtidigt som projektet på många vis har varit framgångsrikt, inte minst utifrån definierade systemaktörer och förankring i Biosfären, kan ett antal svagheter konstateras, vilka i sin tur kan relateras till tre generella och grundläggande utmaningar i arbetet med hållbar turismutveckling. Dels utmaningen att enas kring en gemensam förståelse för och definition av nyckelbegreppen biosfär, hållbar utveckling och ekoturism och dels att utveckla gemensamma synsätt och metoder för implementering och uppföljning (se exempelvis Gössling m fl, 2012 och Macleod och Todnem By, 2007). Sammantaget kan dessa utmaningar relateras till vikten av att inte underskatta strategiskt arbete i syfte att skapa en gemensam värdegrund och gemensamma strategier för implementering. *Projektet bör därmed betraktas som en start på en mer långsiktig process, där man i framtiden (t ex vid en eventuell ansökan om medel för ett nytt projekt) noggrant bör diskutera behovet av att avsätta större resurser för strategiskt arbete.* Även följeforskarens roll som resurs bör i detta sammanhang utvärderas. Centrala faktorer när det

gäller effektiv följeforskning är projektorganisationens förväntningar på följeforskaren, förtroende, tillgänglighet och rutiner för återkoppling (Ahnberg m fl, 2009).

Mot bakgrund av ovanstående sammanfattande reflektioner av systemaktörernas upplevelser av ekoturistprojektets genomförande, kan ett antal framtida utmaningar identifieras. Det är viktigt att hantera dessa för att säkerställa att projektet fortlever. *Strategier för att stärka bilden av ekoturistprojektet som ett tydligt och trovärdigt projekt bör arbetas fram.* Det handlar om att öka kunskapen om och samsynen när det gäller t ex hållbar utveckling och turism, biosfären och ekoturism hos framtidens systemaktörer och andra intressenter i biosfärområdet. Det handlar också om strategier för hur ekoturistdestinationens kvalitet ska kunna säkras, exempelvis genom certifiering eller märkning av destinationens utbud av produkter och tjänster. Antingen genom att vidareutveckla en egen kvalitetssäkring eller genom att ansluta sig till ett befintligt system. Olika alternativ bör nog utvärderas. Viktigt är också att klargöra hur ekoturistdestinationen vill och bör förhålla sig till det nationella arbetet med att utarbeta ett kvalitetssäkrings- och hållbarhetsverktyg för den svenska besöksnäringen.⁶

Samtidigt som ekoturistprojektet står inför ett antal strategiskt viktiga utmaningar har det, i egenskap av ett projekt som bör betraktas ur ett längre perspektiv, stora möjligheter att växa sig starkare på längre sikt. En stor möjlighet för projektet finns i den svenska besöksnäringens starka tillväxt och den nationell strategi som formulerats för att fördubbla svensk besöksnäring på tio år och samtidigt fokusera på hållbarhet.⁷ Inte minst när det gäller att föregå som ett gott exempel på hållbar turismutveckling i praktiken.

Konkurrensen är dock hård och för att kunna uppnå detta mål krävs kunskap om trender i turistindustrin. Dwyer m fl (2009) menar att turistindustrin under det kommande decenniet kommer att få uppleva stora förändringar i konsumentvärderingar, politik, miljö och informationsteknologi och att verksamheter måste se mer till vad som efterfrågas för att kunna vara framgångsrika. Som ett resultat av den ökande konkurrensen blir turister alltmer kräsna vad gäller servicekvalitet. De blir också alltmer intresserade av att upptäcka, uppleva, delta i och lära sig om destinationen och dess vardagsliv. Samtidigt finns ett ökat intresse för att utveckla sig själv i samband med turistupplevelsen, t ex med fokus på hälsa, utbildning och kultur. Ekoturistdestinationen Vänerskärsgården med Kinnekulle har potential att möta denna efterfrågan på ett hållbart vis.

⁶ www.hallbarbesoksnaring.com

⁷ Svensk Turism, www.strategi2020.se

REFERENSER

Ahnberg, E, Lundgren, M, Messing, J & von Schantz Lundgren, I (2009), *Reflektioner kring följeforskarrollen i utvecklingsprojekt*. Paper presenterat vid konferensen HSS 2009 – Nordisk FoU-konferens om Högskolor och Samhälle i Samverkan, 1-3 juni 2009.

Biosfärkontoret Mariestad (2009), *Projektplan – Ekoturistdestination Vänerskärgråden med Kinnekulle*.

Dwyer, L., Edwards, D., Mistilis, N., Roman, C. & Scott, N. (2009). Destination and enterprise management for a tourism future. *Tourism Management*. 30: 63-74.

Gössling, S, Hall, M och Brudvik Engeset, A (2012) Transition management: a tool for implementing sustainable tourism scenarios? *Journal of Sustainable Tourism*, 20(6) 899-916.

Heldt, T, Olofsson, E och Thulemark, M (2007), *Nätverkssamarbete och destinationsutveckling. En jämförelse av ett storskaligt och ett småskaligt turismutvecklingsprojekt*. Arbetsrapport 2007:05, Högskolan Dalarna.

Länsstyrelsen Västra Götalands län (2007), *Ekoturistdestination Vänerskärgråden med Kinnekulle 2012*. Rapport 2007:73.

Macleod, C och Todnem By, R (2007), Performance, Conformance and Change: Towards a Sustainable Tourism Strategy for Scotland. *Sustainable Development*, 15, 329-342.

Müller, D (2007), Planering för turistdestinationer. I Bohlin, M och Elbe, J (red), *Utveckla turistdestinationer. Ett svenskt perspektiv*, s 199-216. Uppsala: Uppsala Publishing House.

Svensk Turism (2010), *Nationell strategi – hållbar tillväxt för företag och destinationer i svensk besöksnäring*. www.strategi.2020.se

Västsvenska turistrådet och Tillväxtverket (2009), *Hållbar turism*, www.hallbarbesoksnaring.com

Tillväxtverket (2010), *Nytta med följeforskning. En vägledning för utvärdering av strukturfonderna 2007-2013*, Rapport 0069.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Götene kommun

Lidköpings
kommun

MARIESTAD

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

TRAFIKVERKET

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

skaraborgs
kommunalförbund

Läckö
KINNEKULLE
GÖTENE - LIDKÖPING VID VÄNERN

Biosfär
VÄNERSKÄRGÅRDEN
KINNEKULLE

vänermuseet

■ BIOSFÄROMRÅDE VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE

■ Biosfärkontoret, Box 77, 542 21 Mariestad

■ info@vanerkulle.se, www.vanerkulle.se

